

DOI: 10.31793/2413-5461.2026.15-1.6

Р.К. Жураєв, Т.М. Соломенчук

УДК:61(092)

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА ДМИТРА ДІОНІСІЙОВИЧА ЗЕРБІНО (СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ)

Сто років від дня народження — це особлива дата, яка спонукає не лише до спогадів, а й до глибокого осмислення наукової спадщини. Цього року, 10.03.2026 року, ми вшановуємо пам'ять **Зербіно Дмитра Діонісійовича** — визначного українського патолога, академіка, дослідника, вчителя, який суттєво вплинув на розвиток теоретичної і клінічної медицини.

Фото 1. Акад. Борис Патон вітає проф. Зербіно Д.Д. із присвоєнням звання члена-кореспондента НАНУ, 1991 р.

Його життя було присвячене науці, насамперед патологічній анатомії, як фундаменту клінічного мислення. Дмитро Діонісійович належав до тієї генерації вчених, які мали погляд на морфологію не як на описову дисципліну, а як на глибоку аналітичну науку про патогенез захворювань для розуміння їх причин і особливостей клінічного перебігу. Він послідовно формував клініко-морфологічний підхід, у якому морфологічні зміни розглядалися в контексті патогенезу, системних реакцій організму та індивідуальних особливостей перебігу патологічного процесу.

Дмитро Діонісійович очолив кафедру патологічної анатомії Львівського медичного інституту 5 листопада 1966 року.

Фото 2. Перший день роботи проф. Зербіно Д.Д. на посаді завідувача кафедри патологічної анатомії Львівського державного медичного інституту

Назва його книги «**Дослідження як життя**», на диво, точно окреслює суть його життєвого й професійного шляху. Для нього дослідження не було окремою діяльністю, відірваною від викладання чи лікарської практики. Воно було формою мислення, щоденною потребою ставити запитання, сумніватися, перевіряти, узагальнювати.

Однією з визначальних рис його наукової діяльності була здатність до узагальнення. Він не обмежувався констатацією морфологічних феноменів, а прагнув з'ясувати закономірності їх виникнення й розвитку. У його працях особлива увага приділялася:

- проблемам системної патології;
- механізмам запалення та імунопатологічних процесів;
- судинним ураженням і мікроциркуляторним розладам;
- морфологічним аспектам хронізації захворювань;
- взаємозв'язку структурних змін і клінічних проявів.

Його дослідження відзначалися методологічною чіткістю. Він послідовно підкреслював необхідність інтеграції морфологічних, клінічних і експериментальних даних, наполягаючи на тому, що ізольована інтерпретація патогістологічної картини є неповною без розуміння функціонального клінічного контексту. Такий підхід випереджав свій час і став основою сучасної мультидисциплінарної медицини.

Важливою складовою його спадщини стала наукова школа. Під його керівництвом виконано 20 докторських і 60 кандидатських дисертацій, сформовано покоління дослідників, які продовжили розвиток морфологічної і клінічної медичної науки. Для своїх учнів він був прикладом академічної точності, вимогливості до термінології, логічності викладу та наукової чесності.

Говорячи про особисті та професійні контакти Зербіно Дмитра Діонісійовича, слід підкреслити, що це були не лише зустрічі на академічних сесіях, а й реальна наукова співпраця з провідними постатями української науки.

Контакти з Патonom Борисом Євгеновичем відбувалися в площині академічних дискусій щодо розвитку фундаментальної науки. Під час засідань і наукових форумів обговорювалися питання міждисциплінарності, ролі експериментальних методів у біології та медицині, значення морфології у формуванні доказової основи клінічних технологій.

Акад. Зербіно Д.Д. послідовно наголошував, що будь-який технологічний прорив повинен спиратися на глибоке структурне розуміння патологічного процесу. Коли Дмитро Діонісійович приїхав до Києва для роботи в системі Вищої атестаційної комісії (ВАК), він уже був відомим морфологом, але ще належав до покоління відносно молодих

професорів. Саме тоді відбулася його особиста зустріч із Патonom Борисом Євгеновичем. Під час цієї зустрічі Дмитро Зербіно презентував Борису Євгеновичу свою працю — монографію «Наукова школа як феномен». У цій книзі він осмислював природу наукової традиції, механізми формування інтелектуального середовища, роль наставника в становленні дослідника, критерії спадковості та розвитку академічної думки.

Для акад. Бориса Патона, який сам очолював потужну наукову школу та керував Національною академією наук України, ця тема була надзвичайно близькою. За спогадами, Борис Євгенович дав книзі позитивну оцінку, відзначив глибину аналізу й концептуальність підходу та підтримав тоді ще молодого професора. Ця підтримка мала не лише символічне значення. Вона стала підтвердженням того, що ідеї Зербіно Д.Д. про природу наукових шкіл, відповідальність керівника і необхідність високих академічних стандартів знаходили розуміння на найвищому рівні української науки.

Згодом Дмитра Діонісійовича було обрано членом-кореспондентом НАН України, що стало закономірним визнанням його внеску в розвиток теоретичної медицини, морфології та методології науки.

Особливо плідною була співпраця Дмитра Зербіно з академіком Миколою Амосовим. Їх об'єднувала спільна зацікавленість судинною патологією, структурними змінами міокарда, впливом ксенобіотиків, зокрема важких металів, на стан серцево-судинної системи, механізмами розвитку атеросклерозу, артеріосклерозу, коронарної хвороби та серцевої недостатності.

Між ними існував постійний професійний діалог морфолога й кардіохірурга. Саме на стику клініки й морфології народжувалися нові наукові підходи. Важливо підкреслити, що спільно з Миколою Амосовим були виконані та захищені дисертаційні роботи, у яких поєднувалися клінічні дані кардіохірургії з поглибленим морфологічним аналізом.

Для акад. Амосова М.М. морфологічний аналіз був необхідним інструментом верифікації клінічних рішень. Для Зербіно Д.Д. співпраця з кардіохірургом підтверджувала правильність його принципу: морфологія повинна бути безпосередньо інтегрованою в клінічну медицину.

Особливе місце в житті акад. Зербіно Д.Д. посідала педагогічна діяльність. Його лекції були не просто подачею інформації, а справжньою інтелектуальною школою мислення. Він навчав:

- бачити за морфологічним зрізом патогенетичну концепцію;
- відокремлювати опис від інтерпретації;
- формулювати гіпотези на основі факту, а не припущення;
- працювати з джерелами й дотримуватися наукової доказовості.

Дмитро Діонісійович надавав великого значення науковій мові. Він вимагав чіткості формулювань, структурованості тексту, точності цитування. Для нього стиль викладу був відображенням культури мислення.

У науковому доробку академіка — численні монографії, статті, методичні праці, що стали орієнтиром для багатьох медичних закладів. Його роботи цитувалися, обговорювалися, ставали основою подальших досліджень. Він умів працювати як у класичному морфологічному полі, так і в концептуальному — осмислюючи місце патології в системі біомедицини.

Говорячи про життєвий шлях Зербіно Дмитра Діонісійовича, неможливо не згадати про людину, яка була поряд із ним упродовж 55 років — його дружину, Аллу Олексіївну. П'ятдесят п'ять років спільного життя — це не просто дата, це щоденна підтримка, довіра, спільні радощі й випробування, мовчазне розуміння і глибока внутрішня єдність. У долі великого вченого завжди є той, хто забезпечує надійний тил, створює атмосферу спокою, рівноваги й домашнього тепла. Для Дмитра Діонісійовича такою опорою була Алла Олексіївна.

Фото 3. Дружина Алла Олексіївна і акад. Зербіно Д.Д.

Їхнє подружжя було прикладом інтелегентного, глибоко духовного партнерства. Алла Олексіївна розділяла з Дмитром Діонісійовичем не лише побут, а й світ його думок, наукових пошуків, тривог і сумнівів. Підтримка близької людини особливо важлива для дослідника, чия праця вимагає постійної концентрації, інтелектуального напруження й самовідданості. Разом вони пройшли десятиліття змін, історичних подій, професійних зльотів і труднощів. Їхній шлюб був спільною дорогою — дорогою взаємної поваги, інтелектуальної спорідненості й глибокої людської прихильності.

Минуло сто років від дня народження академіка Зербіно Д.Д., проте його ідеї й сьогодні залишаються актуальними. У добу молекулярної медицини, генетики та високих технологій морфологія знову повертається до осмислення структури як ключа до функції — принципу, який він послідовно відстоював.

Особливо важливою була діяльність академіка Зербіно Д.Д. на посаді директора Музею хвороб людини, названого на його честь. Сьогодні музей — це не просто навчальна експозиція, а науково-освітній простір, що втілює філософію морфологічної школи, сформованої академіком. Він є матеріалізованим продовженням його ідеї: патологія має бути зрозумілою, візуалізованою, концептуально осмисленою.

Музей створений як база для підготовки студентів-медиків, інтернів, лікарів і науковців. Його колекція включає макропрепарати, що демонструють різноманітні патологічні процеси — від класичних форм запалення до складних системних уражень. Кожен експонат — це клініко-морфологічна історія, що дозволяє поєднати знання з анатомії, патофізіології, терапії та хірургії. Колекцію експонатів музею внесено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

Пам'ять про Вчителя живе не лише в архівах і наукових працях. Вона продовжує жити в логіці досліджень його учнів, у сформованій ним культурі академічної дискусії, у високих стандартах доказової науки, яких він навчав неухильно дотримуватися.

Світла пам'ять академіку Дмитру Діонісійовичу Зербіно — вченому, який залишив глибокий слід у медичній науці та в серцях своїх учнів.